

Biuletenio tematika ir tema

Kinija ir Rytų Azijos regionas: tarptautiniai santykiai, politika ir ekonomika

Biuletenio laidos antraštė, probleminis klausimas

Demografinė krizė Azijoje: Japonijos ir Kinijos atvejai

Esminiai žodžiai

Kinija, Japonija, Rytų Azija, Pietryčių Azija, demografija, gimstamumas, imigracija, darbo jėga, ekonomika

Serija ir registracijos numeris

ZE-2026-3 ir ZE-2026-4

Leidimo data

2026-05-05

Leidimo vieta

Vilnius

Žanras

Analitinė apžvalga Kita

Šaltiniai: kategorijos

- Teisės aktai Politinė komunikacija
 Analitinių centrų kūriniai / leidiniai
 Žiniasklaidos turinys Socialinių tinklų turinys
 Statistiniai duomenys Mokslo darbai
 Metainformaciniai produktai
 Išviešinti slapti / privatūs duomenys

Šaltiniai: nuo - iki

2010 01 01 -
2026 04 31

Šaltiniai: kalbos

- Lietuvių k. Lenkų k.
 Anglų k. Kitos ES kalbos
 Rusų k. Kitos

Citavimui (APA stiliumi)

Nacionalinė biblioteka, Informacijos analitikos skyrius (2026). *Demografinė krizė Azijoje: Japonijos ir Kinijos atvejai* (ZE-2026-3 ir ZE-2026-4). Vilnius.

Kontaktiniai duomenys

Informacijos analitikos skyrius; analitika@lnb.lt. Nacionalinė biblioteka, Gedimino pr. 51, 01109 Vilnius.

Turinio apžvalga

Šiame darbe:

- aptariami Rytų ir Pietryčių Azijos šalių bendrieji demografiniai rodikliai bei problemos, su kuriomis minėtų regionų valstybės susiduria dėl šioje srityje vykstančių pokyčių;
- apžvelgiama itin sparčiai senstančios Japonijos situacija ir šalies pastangos įveikti šią krizę;
- nagrinėjamos Kinijos „vieno vaiko“ politikos pasekmės.

1. Įžanga

Pastarąjį šimtmetį pasaulio populiacija patyrė reikšmingų demografinių pokyčių. Vakarų šalių pažanga lėmė, kad mirtingumas jose mažėjo vis dar esant aukštam gimstamumo lygiui. Įžengta į spartaus gyventojų skaičiaus augimo etapą, tačiau jis buvo laikinas. Galiausiai išsivysčiusių valstybių visuomenėse nusistovėjo nauja pusiausvyra, kuriai būdingi žemi ir stabilūs gimstamumo bei mirtingumo rodikliai. Tokia demografinė raida lemia ir struktūrinius visuomenių amžiaus pokyčius – dėl mažėjančio gimstamumo ir gyvenimo trukmės pailgėjimo jos pastebimai senėja. Šie procesai ypač ryškūs ir Azijoje.¹

¹ Cruz, T. G., Laguna, E. P. (2023). *Confronting Asia's Challenging Demographic Realities*. Prieiga per internetą: https://www.apo-tokyo.org/wp-content/uploads/2024/01/4-5_Confronting-Asias-Challenging-Demographic-Realities.pdf

Tradiciškai Rytų Azijos šalyse visuomenės pamatas buvo didelė patriarchalinė šeima, kurioje tikėtasi, kad vaikai rūpinsis senstančiais tėvais – tai atspindėjo konfucianizmo įdiegtą pagarbą gimdytojams. Istoriskai šios vertybės skatino tuoktis ir trokšti sūnų, kurie pratęstų giminės liniją. Minėti kultūriniai lūkesčiai smarkiai veikė demografinius procesus: ankstyva santuoka, vaikų gimdymas ir kelių kartų gyvenimas po vienu stogu buvo įprasti, savaime suprantami dalykai. Tačiau tokios kultūrinės normos šiuolaikiniame kontekste gali tapti varžančiais faktoriais. Konfucianistinės patriarchalinės nuostatos idealizuoti moters vaidmenį namuose ir siekti aukšto vaikų išsilavinimo („diplomų kultas“) mokslo šaltiniuose įvardijamos tarp veiksmų, prisidedančių prie šiandieninio itin žemo gimstamumo.²

Į Pietryčių Aziją (Filipinai, Indonezija, Tailandas) buvo žvelgiama kaip į regioną, kuriam būdingos jaunos ir dinamiškos visuomenės, tačiau pastaruoju metu ir čia stebimas nepalankus išlaikytinių koeficiento (angl. *dependency ratio*) kitimas. Prognozuojama, kad greitai metu vieną pensininką išlaikyti teks vos 2–4 darbingo amžiaus žmonėms, nors dešimtmečius ši našta regione guldavo vidutiniškai ant 6, 7 ar didesnio skaičiaus dirbančiųjų pečių. Netrukus kai kuriose Pietryčių Azijos šalyse tradicijos, kad vaikai rūpinasi savo tėvais, tiesiog nebebus kam tęsti, todėl teks ieškoti išeičių, kaip užtikrinti tolesnį visuomenės funkcionavimą.³

Rytų Azijos regione padėtis dar sudėtingesnė. Nuo Tokijo ir Seulo iki Pekino ir Singapūro suminiai gimstamumo rodikliai, nusakantys, kiek vidutiniškai vaikų per visą savo gyvenimą susilaukia statistinė moteris, smarkiai nukrito – žemiau lygio, užtikrinančio natūralų populiacijos atsinaujinimą.

Šio proceso pasekmė – senstančios visuomenės, kuriose mažėja darbo jėgos ir auga senjorų priežiūros poreikiai. Regiono gimstamumo situacija gąsdinanti. Pietų Korėjos suminis gimstamumo rodiklis smuko iki 0,72 – tai mažiausias rodiklis pasaulyje. Kinijoje, nepaisant to, kad ši šalis atsisakė vieno vaiko politikos, vienai moteriai vidutiniškai tenka 1,09 atžalos. Taivane vidutinis gimstamumas tesiekia 0,87, Singapūre – 0,97 vaiko vienai moteriai. Japonijoje šis rodiklis nukrito iki 1,15, o šalies sostinėje Tokijuje jis nesiekia nė 1. Kalbant apie šią valstybę, senjorai sudaro 30 proc., o darbingo amžiaus gyventojai – tik 59 proc. jos populiacijos, taigi Tekančios saulės šalis išgyvena mokestinės bazės mažėjimo, pensijų sistemos apkrovos, kaimiškųjų vietovių tuštėjimo ir kitas su visuomenės senėjimu susijusias problemas.⁴

Šie procesai visame regione įsuka pastebimus uždarus ciklus: mažesnis jaunų suaugusių gyventojų skaičius lemia mažesnę gimstamumą, o tai spartina visuomenės senėjimą ir didina fiskalinį spaudimą valstybei. Pietų Korėjos populiacija sensta greičiau nei bet kurios kitos šalies, todėl numatomas žymus senjorų išlaikymo naštos augimas. Kinijos darbo jėgos išteklių pasiekė piką apie 2015 m., tačiau, jei

² Hwang, M. J. (2025). Demographic change in East Asia: cultural legacies, contemporary challenges, and strategic responses. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/article/10.1007/s42379-025-00198-3>

³ Hutt, D. (2024 m. rugsėjo 16 d.) A Novel Solution to Southeast Asia's Coming Demographic Crisis. Prieiga per internetą: <https://thediplomat.com/2024/09/a-novel-solution-to-southeast-asias-coming-demographic-crisis/>

⁴ Yang, T. (2025 m. rugpjūčio 11 d.) Fewer cradles, more canes: East Asia's demographic reckoning. Prieiga per internetą: <https://asiatimes.com/2025/08/fewer-cradles-more-canes-east-asias-demographic-reckoning/>

dabartinės demografinės šalies tendencijos nesikeis, ji iki 2050 m. gali prarasti šimtus milijonų darbuotojų. Visa tai – demografinės krizės Azijoje iššūkiai.⁵

Šioje apžvalgoje aptariama bendra demografinė padėtis Rytų ir Pietryčių Azijos regione ir išsamiau nagrinėjami itin sparčiai nykstančios Japonijos bei dirbtinai sukeltos populiacijos erozijos Kinijoje atvejai.

2. Demografinė padėtis Rytų ir Pietryčių Azijoje

Kaip minėta, Rytų ir Pietryčių Azijoje pastaraisiais dešimtmečiais vyksta reikšmingi demografiniai pokyčiai: mažėjant gimstamumui ir ilgėjant vidutinei gyvenimo trukmei kinta šio milžiniško regiono visuomenių struktūra. Menkstantis dirbančiųjų ir augantis jų išlaikomų senjorų skaičius kelia didelį spaudimą socialinėms ir ekonominėms sistemoms.⁶

Šiuose regionuose vadinamasis demografinis perėjimas įvyko sparčiai, o gimstamumo mažėjimo tempai pralenkė daugelio Europos ir kitų Vakarų šalių rodiklius. Rytų Azijos šalys dar praėjusio amžiaus pabaigoje patyrė itin staigų gimstamumo nuosmukį, dėl kurio nebeužtikrinama natūrali kartų kaita.⁷

Gyventojų skaičius kinta dėl to, ką demografai vadina natūraliu prieaugiu – gimimų ir mirčių skirtumo, taip pat dėl gryniosios migracijos, t. y. atvykstančių ir išvykstančių žmonių skaičiaus skirtumo. Bendrai **gimstamumo kritimą lemia keli tarpusavyje susiję veiksniai.**⁸

Sparti ekonominė plėtra ir urbanizacija žymiai padidino vaikų auginimo išlaidas (pvz., pabrango būstas, švietimas ir pan.) ir paskatino teikti prioritetą karjerai. Tradiciniai lyčių vaidmenys anksčiau aptarto kultūrinio palikimo kontekste pakito nepakankamai, kad palaikytų dviejų dirbančių asmenų šeimas. Daugelis moterų atideda motinystę ar visai jos atsisako dėl nesuderinamų darbo ir šeimos lūkesčių. Vėlyvos santuokos ir apskritai mažėjantis jų skaičius lemia menkesnes galimybes susilaukti atžalų. Pavyzdžiui, vis didesnė Pietų Korėjos ir Japonijos gyventojų dalis lieka nesukūrę šeimos iki 30 metų, o tai tiesiogiai mažina gimstamumą. Šių faktorių sąveika įtraukė Rytų Azijos šalis į mažo gimstamumo sąspūstus, kai socialinės normos ir ekonominė realybė verčia kurti mažesnes šeimas.⁹

Mirtingumas (arba mirčių skaičius) yra dar vienas veiksnys, lemiantis visuomenės dinamiką. Populiacijos mirtingumą geriausiai apibūdina gyvenimo trukmė nuo gimimo, t. y. vidutinis metų skaičius, kurį žmogus gali tikėtis nugyventi. Laikui bėgant vis ilgėjančią gyvenimo trukmę galima paaiškinti, be kita ko, pažanga technologijų ir medicinos srityse, geresne prieiga prie sveikatos priežiūros paslaugų, galimybe rinktis sveikesnį gyvenimo būdą. Kadangi vis daugiau žmonių gyvena ilgiau, vis didesnė gyventojų dalis

⁵ Žr. 2 šaltinį.

⁶ The Loch Johnson Society. (2025 m. spalio 14 d.) East Asia's Demographic Dilemma. Prieiga per internetą: <https://www.lochjohnsonociety.com/post/east-asia-s-demographic-dilemma>

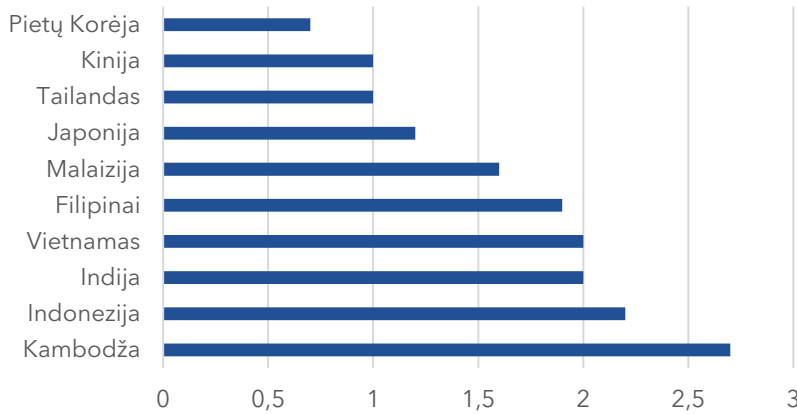
⁷ Žr. 1 šaltinį.

⁸ Ten pat.

⁹ Žr. 2 šaltinį.

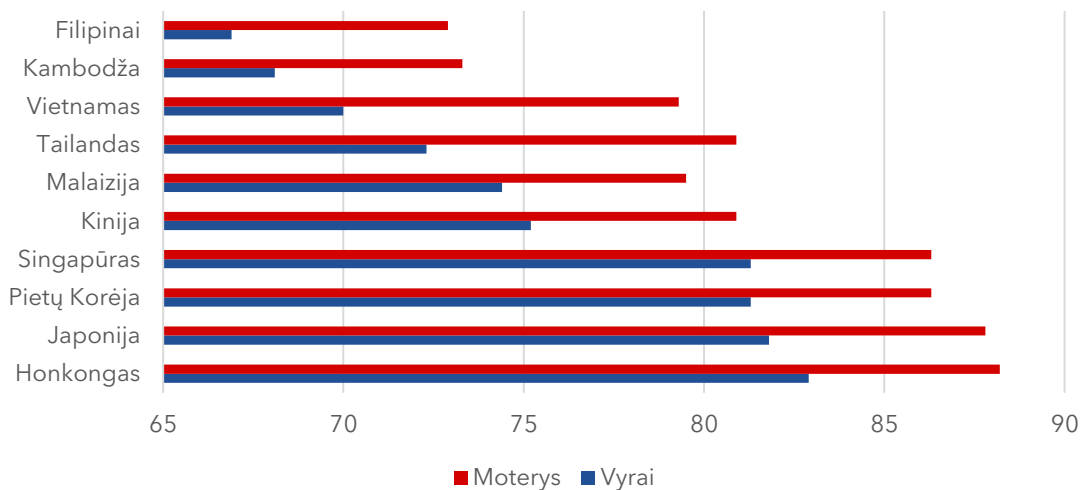
patenka į vyresnio amžiaus kategorijas ir tai lemia demografinius struktūrinius pokyčius, tokius, kaip visuomenės senėjimas. Pastarąjį reiškinį nusako solidesnio amžiaus grupių, ypač 60–65 metų gyventojų, dalies augimas bendroje šalies populiacijoje.¹⁰

1 grafikas. Dešimties Azijos šalių suminiai gimstamumo rodikliai, 2024 m.
© (duomenys) *Population Reference Bureau, 2024.*¹¹ © (grafika) Nacionalinė biblioteka, 2026 m.

Kai kurių mokslininkų nuomone, užuot siekusios atkurti gimstamumo augimą, Rytų Azijos visuomenės galėtų rengti vystymosi turint mažesnę ir senstančią gyventojų populiaciją strategijas. Pavyzdžiu galėtų tapti Japonijoje kuriamas įvairias visuomenės gyvenimo dimensijas aprėpiantis modelis, kurio bene svarbiausias elementas – regione įsigalėjusiam darbo kultui iššūkį metantis naujas požiūris į darbo organizavimą, kai griežtai ribojami viršvalandžiai ir numatoma daugiau lankstumo darbuotojams.¹²

2 grafikas. Numanoma dešimties Azijos šalių gyventojų gyvenimo trukmė metais pagal lytis, 2023 m.
© (duomenys), Jungtinės Tautos, *World Population Review, 2024 m.*¹³ © (grafika) Nacionalinė biblioteka, 2026 m.

¹⁰ Žr. 1 šaltinį.

¹¹ Population Reference Bureau, 2024 World Population Data Sheet. Prieiga per internetą: <https://2024-wpds.prb.org/wp-content/uploads/2024/09/2024-World-Population-Data-Sheet-1.pdf>

¹² Žr. 4 šaltinį.

¹³ World Population Review. 2024 Life Expectancy in Asia. Prieiga per internetą: https://worldpopulationreview.com/country-rankings/life-expectancy-in-asia#:~:text=Table_title=%20Macau%20Table_content:%20header:%20%7C%20Country%20%7C,Male%20Life%20Expectancy%20UN%2024:%2064.70%20%7C

Taigi Rytų Azijos demografinę krizę sąlygoja du pagrindiniai faktoriai – per mažas gimstamumas ir per didelė pagyvenusių žmonių dalis populiacijoje.

Tokia sudėtinga padėtis daugeliu atžvilgių yra nenumatytas sėkmingo regiono vystymosi ir ilgalaikių kultūrinių modelių sankirtos padarinys. Rytų Azijos visuomenės į šią krizę reaguoja taikydamos įvairias politines priemones ir vykdydamos socialines reformas. Apskritai **įgyvendinamas strategijas galima suskirstyti į dvi kategorijas: (1) pastangas didinti gimstamumą (ar bent jau sulėtinti jo mažėjimą) ir (2) prisitaikyti prie visuomenės senėjimo.** Nors visame regione bandoma įgyvendinti įvairias politines priemones, skirtas pagerinti demografinę situaciją, jų veiksmingumas dažnai vertinamas kaip ribotas arba išvis nepastebima jokio efekto.¹⁴

Migracija yra trečiasis demografinis veiksnys, darantis įtaką gyventojų skaičiaus pokyčiams.

Populiacijos senėjimas lemia darbuotojų stygių. Imigrantai, kurie dažniausiai yra darbingo amžiaus, gali padidinti priimančiųjų šalių darbo jėgos rezervą, būtiną produktyvumui išlaikyti. Be to, atvykėliai paprastai imasi darbų, kurių vietiniai gyventojai nenori, laiko nepatraukliais ir pan.¹⁵

Azijos šalyse pastebimi reikšmingi tiek gimstamumo ir mirtingumo statistikos, tiek migracijos modelių skirtumai, atspindintys nevienodas sąlygas regione. 2018–2021 m. grynosios migracijos skaičiai rodo, kad Singapūras, Pietų Korėja, Malaizija, Japonija ir Taivanas yra tarp šalių, sulaukusių daugiausiai imigrantų, o Kambodža ir Filipinai – tarp valstybių, iš kurių išvyko daugiau, nei atvyko.¹⁶

Vis dėlto ši tema yra itin jautri ir kontroversiška. Žvelgiant grynai iš ekonominės pusės, yra žinoma, kad imigrantai uždirbtus pinigus dažniausiai siunčia namo, o ne išleidžia vietoje. Pavyzdžiui, užsienyje dirbančių filipiniečių į tėvynę siunčiamos piniginės perlaidos 2005 m. sudarė beveik 13 proc. šalies bendrojo vidaus produkto (BVP). Pasaulio banko duomenimis, pastaraisiais metais emigrantų indėlis Filipinų ūkyje mažėja, pvz., 2024 m. asmeninės perlaidos sudarė apie 8,7 proc. šios valstybės BVP.¹⁷

Dar jautresnis darnaus imigrantų integravimo į juos priimančių šalių socialinį gyvenimą klausimas. Leidinyje *The Japan Times* 2025 metų rudenį publikuotame straipsnyje siūloma atsižvelgti į Europos migracijos politikos pamokas, pvz., cituojama Vengrijos Jaunimo tyrimų instituto atstovė dr. Georgina Kiss-Kozma, pabrėžusi „paslėptus kaštus“, kuriuos politikos formuotojai nuolat nuvertina. Esą didelio masto migracija suteikia tik laikiną palengvėjimą, sukeldama ilgalaikius integracijos sunkumus, kuriems įveikti reikia nemažai išteklių ir politinio kapitalo.¹⁸

Minėtoje publikacijoje taip pat atkreipiamas dėmesys į tai, kad prieš dešimtmetį daugiau nei 1 milijonui prieglobsčio prašytojų duris atvėrusioje Vokietijoje susiklosčiusi padėtis vertinama nevienareikšmiškai.

¹⁴ Žr. 4 šaltinį.

¹⁵ Žr. 1 šaltinį.

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ Pasaulio bankas. (2024). Personal remittances, received (% of GDP) - Philippines. Prieiga per internetą:

https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?name_desc=false&locations=PH

¹⁸ Ikeda, W. (2025 m. spalio 15 d.). Asia can learn from Europe's immigration mistakes. Prieiga per internetą:

<https://www.japantimes.co.jp/commentary/2025/10/15/japan/asian-lesson-from-europes-immigration-mistakes/>

Analitinių apžvalgų archyvas: <https://lnb.lt/istekliai/kiti-istekliai/analitines-apzvalgos>

Pateikiama duomenų iš Vokietijos užimtumo tyrimų instituto tyrimo, kuris atskleidė, kad po penkerių metų tik maždaug pusė 2013 m. į šalį atvykusių pabėgėlių turėjo darbą, konstatuojama, kad Azijos šalys veržiasi pakartoti šias klaidas, nors Japonija jau dukart patyrė nesėkmę vykdydama imigracinės politikos eksperimentus. Devintajame ir dešimtajame praėjusio amžiaus dešimtmetyje į šalį atvyko daug brazilų kilmės japonų, kurie turėjo užimti darbo vietas gamyklose, tačiau jiems buvo suteikta minimali pagalba mokantis kalbą ir integruojantis. Po masinių atleidimų dėl 2008 m. ištikusios finansų krizės per 70 000 žmonių faktiškai buvo priversti išvykti. Slaugytojų iš Indonezijos ir Filipinų programa taip pat nepasiteisino – 2023 m. tik apie 22 proc. jų pavyko gauti reikiamus sertifikatus. Straipsnyje pažymima, kad **šios nesėkmės ištiko dėl to, kad imigrantai buvo traktuojami kaip keičiami darbiniai vienetai, o ne kaip žmonės, į kuriuos reikia nemažai investuoti.**¹⁹

Šiuo metu Azijoje gyvena didžioji dalis – apie 60 proc. – žmonijos. Tai nestebina, turint omenyje, kad šioje pasaulio dalyje yra penkios iš dešimties daugiausia gyventojų turinčios valstybės – Kinija, Indija, Indonezija, Pakistanas ir Bangladešas. Azijos šalių kultūrų, kalbų, religijų ir tradicijų gausa papildo demografinę įvairovę. Nors apskritai čia gyventojų skaičiaus augimo tempai laikui bėgant lėtėja, Rytų Azijos regione jie tradiciškai yra mažiausi, o pastaraisiais metais fiksuojami netgi neigiami rodikliai.²⁰

1 lentelė. Kai kurie Azijos kontinento ir regionų demografiniai duomenys, 2024 m.
© Population Reference Bureau, 2024 m.²¹

Regionas	Gyventojų populiacija, mln.	Natūralus prieaugis, proc.	Jaunimas iki 15 m., proc.	65 m. ir vyresni, proc.
Azija	4,733	0,7	23	10
Vakarų Azija	306	1,4	29	6
Vidurio Azija	82	1,8	31	6
Pietų Azija	2,046	1,2	27	7
Pietryčių Azija	693	0,8	22	8
Rytų Azija	1,646	-0,2	17	17

Demografiniai skirtumai tarp Azijos regiono šalių taip pat matomi žvelgiant į jų populiacijų struktūrą pagal gyventojų amžių. Medianinis amžius yra statistinis rodiklis, padalijantis gyventojus į dvi lygias dalis – pusė jų yra vyresni, o kita pusė – jaunesni. Nustatyta, kad 2020 m. medianinis žmonijos amžius buvo 31 m., o tai reiškia, kad 50 proc. pasaulio gyventojų buvo jaunesni nei 31 metai, o 50 proc. – vyresni. Palyginimui, 1950 m. planetos populiacijos medianinis amžius buvo 23,6 m. Vis dėlto šis rodiklis konkrečiose valstybėse labai skiriasi, o jį lemia daug veiksnių, tokių kaip gimstamumas, socialinė ir ekonominė raida, vidutinė gyvenimo trukmė.²²

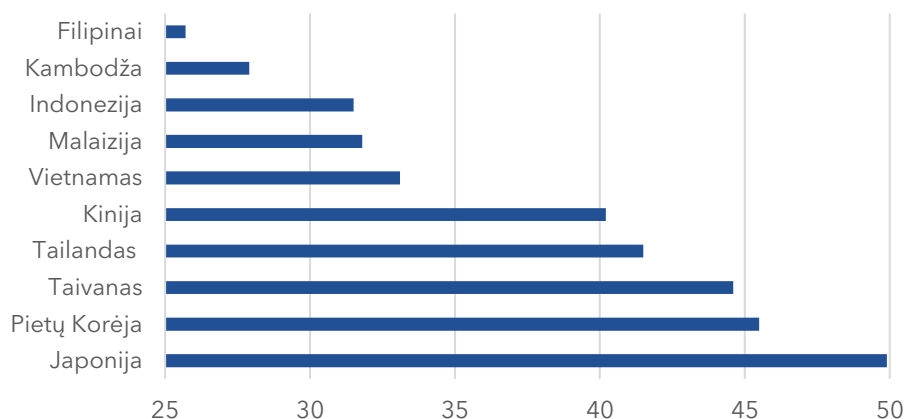
¹⁹ Ten pat.

²⁰ Žr. 1 šaltinį.

²¹ Žr. 11 šaltinį.

²² World Population Review. Median Age by Country 2026. Prieiga per internetą: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/median-age>

3 grafikas. Dešimtys Azijos šalių gyventojų medianinis amžius 2026 m.
© (duomenys) *World Population Review*, 2026 m.²³ © (grafika) Nacionalinė biblioteka, 2026 m.

Ypač kelia nerimą faktas, kad demografinės įtampos po truputį ryškėja ne tik Rytų, bet ir Pietryčių Azijos regione. Remiantis Jungtinių Tautų projekcijomis, iki 2050 m. Azijoje gyvens apie 1,3 mlrd. žmonių, sulaukusių 60-ies ar daugiau metų – jie sudarys net ketvirtadalį šios pasaulio dalies gyventojų.

Prognozuojama, kad didžiausia našta dėl šio demografinio poslinkio teks Pietryčių Azijai, kurioje pagyvenusių žmonių skaičius viršys 170 mln. ir jie sudarys 22 proc. visos regiono populiacijos.²⁴

Visuomenės amžėjimo procesas itin spartus tokiose valstybėse kaip Singapūras, Tailandas ir Vietnamas. Joms būdinga tai, kad moterys gyvena ilgiau nei vyrai, tačiau abiejų lyčių atstovai vis daugiau metų praleidžia pasiligoję. Be to, daugelis pagyvenusių asmenų neturi prieigos prie subsidijuojamos sveikatos priežiūros sistemos ir nėra atstovaujami nei politikoje, nei bendruomenėje.²⁵

Singapūro visuomenė 2026 m. oficialiai tapo „ypač sena“ – daugiau nei penktadalis šalies gyventojų yra 65 metų ar vyresni. Tailando, turinčio silpnesnę ekonomiką ir daugiau nei dešimtkart didesnę populiaciją, visuomenė taps „ypač sena“ po aštuonerių metų. Iki 2049 m. prie šių šalių prisijungs Vietnamas, dar kiek vėliau – ir Malaizija. Kiekviena šių valstybių turi savo demografinę „laiko bombą“, nes mažėjant gimstamumui senka jų darbo jėgos, mokesčių mokėtojų ir potencialių slaugytojų rezervai.²⁶

Pavyzdžiui, bene labiausiai ekonomiškai pažengęs regione Singapūras, turintis išstobulintą valstybinio planavimo sistemą, prognozuoja, kad jo sveikatos apsaugos išlaidos, sudarančios apie 2,7 proc. BVP – 22,5 mlrd. Singapūro dolerių (15 mlrd. eurų) – iki 2030 metų paaugs iki 3,5 proc. BVP.²⁷

²³ Ten pat.

²⁴ Jones, K., Lim, K., Farid, A. (2024 m. liepos 8 d.). Ageing Asia's demographic reckoning looms for Singapore, Thailand - and Malaysia. Prieiga per internetą: <https://www.scmp.com/week-asia/people/article/3269348/singapore-malaysia-and-thailand-ageing-asias-demographic-reckoning-looms>

²⁵ Ten pat.

²⁶ Jones, A., Lim, K. (2026 m. kovo 21 d.). Ageing Southeast Asia breaks death taboos to plan for the final bill. Prieiga per internetą: <https://www.scmp.com/week-asia/health-environment/article/3347355/ageing-southeast-asia-fights-fears-death-brave-inevitable>

²⁷ Ten pat.

Nežinia, kaip su šiuo iššūkiu susitvarkys žymiai vargingesnės regiono valstybės, tokios kaip Tailandas, kurio kaimiškųjų vietovių gyventojus bei darbininkus slegia skurdas ir apie 93 proc. BVP prilygstanti namų ūkių skola. Negana to, šalies ekonomikos augimas per pastarąjį dešimtmetį sulėtėjo – prognozuojama, kad 2026 m. jis sieks vos 2,6 proc., taigi Tailandas ir toliau atsiliks nuo daugelio panašaus dydžio regiono konkurentų. Siekdama kompensuoti šį nuosmukį, šalies Vyriausybė ieško būdų pasididinti mokestines pajamas. Sunkumai akivaizdūs ir sveikatos priežiūros srityje – beveik prieš du dešimtmečius buvo įgyvendintos pažangios visuotinės sveikatos apsaugos politikos priemonės ima strigti dėl sparčiai augančios atitinkamų paslaugų paklausos.²⁸

Nors Japonijai ir Pietų Korėjai vadinamasis demografinis langas jau užsivėrė, kai kurioms kitoms regiono, ypač – Pietryčių Azijos – šalims, kuriose santykinai daugiau jaunų gyventojų, jis tebėra atviras. Galimas darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus augimas gali sukelti spaudimą šių valstybių darbo rinkoms, nebent jų ekonomikos sugebėtų įveikinti daugiau darbuotojų.²⁹

Politikos analizės centro *Asia Society Policy Institute* ekspertų nuomone, demografiniai pokyčiai Azijos visuomenėse nėra susiję su nenoru tuoktis. Jauni žmonės vis dar laiko santuoką idealiu ilgalaikių santykių variantu, tačiau **kelyje į šeimos kūrimą apstu kliūčių, pvz.:**³⁰

- **neadekvati lyčių lygybės strategija**, prisidedanti prie socialinės poliarizacijos, kurią dar pakursto konfrontacijos internete. Tokia lyčių dinamika bei darbų, kurie atitiktų aukštąjį išsilavinimą įgijusių jaunuolių lūkesčius, trūkumas dirbtinai supriešina vyrus ir moteris, taip pat lemia santuokos ir šeimos vertybių menkinimą.
- **Ekonominis nestabilumas** – dar vienas veiksnys, prisidedantis prie jaunimo nedarbo ir, atitinkamai, neigiamo populiacijos prieaugio. Daugelis įmonių, atsižvelgdamos į rinkos mažėjimo tendenciją, neatmeta galimybės stabilizuoti arba mažinti darbuotojų skaičių. Pirmenybė teikiama turimų patyrusių priešpensinio amžiaus darbuotojų išlaikymui, o ne ką tik studijas baigusiu jaunuolių įdarbinimui.
- **Netolygus namų ruošos darbų ir vaikų priežiūros pasidalijimas** tarp vyrų ir moterų. Pastebima, kad jaunesnės kartos atstovai labiau nori išlyginti lyčių nelygybę šioje srityje. Tikimasi didesnio įmonių palaikymo, lankstumo, daugiau nuotolinio darbo galimybių, kurios leistų rasti karjeros ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą. Šiuo metu daugelis darbuotojų mano, kad jei išeis tėvystės atostogų, sulauks tam tikrų nuobaudų, nesulauks paaukštinimo ar pan. Tokia darbo kultūra lemia sprendimų kurti šeimą atidėjimą.
- **Lyčių darbo užmokesčio atotrūkis**. Japonija ir Pietų Korėja – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) šalys, kuriose skirtumas tarp vyrų ir moterų darbo užmokesčio ryškiausias. Tai rodo, kad būtina skubiai integruoti socialinius klausimus į šių valstybių demografinės politikos prioritetus. Negana to, Pietų Korėjoje buvo svarstoma panaikinti Lyčių lygybės ir šeimos

²⁸ Žr. 24 šaltinį.

²⁹ Žr. 1 šaltinį.

³⁰ Kurushina, D. (2024 m. rugsėjo 25 d.). Navigating the Demographic Shift in Aging East Asian Societies. Prieiga per internetą: <https://asiasociety.org/policy-institute/navigating-demographic-shift-aging-east-asian-societies>

ministeriją, taip padidinant esamą lyčių nelygybę ir dar labiau sumažinant norą kurti šeimas. Vis dėlto, supratusi feminizmo svarbą gimstamumui, Vyriausybė pakeitė nuomonę ir pasiūlė steigti dar vieną ministeriją, kuri spręstų gimstamumo problemas. Toks padidintas dėmesys gimstamumui ir žinučių kaita ne tik daro spaudimą moterims dėl visuomenės problemų, bet ir mažina pasitikėjimą nacionalinėmis institucijomis bei jų gebėjimu kurti nuoseklią ilgalaikę politiką.

- **Tradicinė kultūra.** Konfucionistinė šeimos kultūra turėtų būti keičiama, sudarant sąlygas lankstesniam namų ūkio darbų pasiskirstymui ir platesnėms moterų galimybėms darbe ir namuose.

Demografiniai pokyčiai Rytų Azijoje vyksta neįtikėtiniais tempais. Šio proceso metu atsiskleidžia sudėtinga, strateginės įžvalgos reikalaujanti kultūrinio paveldo ir nūdienos aktualijų sąveika. Tvirtas šeimos pamatas, pagarba vyresniesiems ir dėmesys švietimui – Azijos visuomenių skiriamieji bruožai, prisidėję prie įspūdingos socialinės ir ekonominės plėtros praėjusiame amžiuje. Tačiau XXI a. šie kultūriniai pagrindai yra išbandomi naujos demografinės realybės. Ankstesnių kartų nepatirtos itin žemo gimstamumo ir spartaus visuomenės senėjimo problemos verčia peržiūrėti nusistovėjusius įsitikinimus apie šeiminių gyvenimą, lyčių vaidmenis ir kartų tarpusavio atsakomybę.

3. Azijos šalių demografinė politika

Demografinės krizės kontekste Azijos šalys akylai stebi vienos kitų pastangas išėiti iš susidariusios situacijos ir tuo tikslu taikomus įvairius politinius sprendimus bei jų efektyvumą. Pavyzdžiui, Seulo ir Tokijo politikos formuotojai analizuoja Singapūro eksperimentus, kai gimus vaikui mokamos išmokos, o kinai, tik pradėdantys kurti senjorų priežiūros sektorių, remiasi japonų praktika šioje srityje. **Rytų Azija, pirmasis regionas, susidūręs su tokiu ekstremaliu populiacijos senėjimu staiga sumažėjus gimstamumui, tapo demografinės politikos priemonių laboratorija, kurios rezultatus gali apsvarstyti ir kitos pasaulio šalys.**³¹

Pronatalistinė politika tapo įprasta vyriausybių reakcija į mažą gimstamumą. Per pastaruosius du dešimtmečius visos Rytų Azijos šalys, kuriose gimstamumo lygis itin žemas, įdiegė programas, skirtas skatinti susilaukti atžalų. Tipiška priemonė yra finansinės paskatos, pvz., vienkartinės išmokos už naujagimius, mėnesinės išmokos už vaikus ir mokestinės lengvatos šeimoms. Vis dėlto, įrodymų, patvirtinančių piniginių paskatų politikos veiksmingumą, stinga. Atsižvelgiant į esamą patirtį **peršasi prielaida, kad finansinės skatinimo priemonės gali sumažinti su vaikų auginimu susijusias išlaidas, tačiau neveikia giliai įsišaknijusių socialinių normų** (pavyzdžiui, su vienišų tėvų statusu susijusių stigmų), kurios atgraso nuo didesnių šeimų kūrimo.³²

Esminiu veiksniu, darančiu įtaką gimstamumui, vis labiau pripažįstamos socialinės politikos reformos, skirtos darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrai bei lyčių lygybei užtikrinti. Rytų Azijos

³¹ Žr. 2 šaltinį.

³² Ten pat.

šalių vyriausybės palaipsniui pereina prie šeimų, kuriose dirba abu sutuoktiniai, rėmimo ir moterims tenkančios neproporcingai didelės naštos mažinimo. Kai kur išplėstos motinystės ir tėvystės atostogų nuostatos, pvz., Pietų Korėja numato vienas ilgiausių apmokamų motinystės atostogų pasaulyje (kartu propaguojamos tėvystės atostogos), o Japonija, siekdama paskatinti tėvus įsitraukti į vaikų priežiūrą, neseniai padidino išmokas tėvystės atostogų metu. Be to, kai kurios valstybės, norėdamos padėti jaunimui spręsti karjeros ir šeimos derinimo problemas, inicijavo kampanijas už darbo valandų mažinimą ir lankstesnes darbo sąlygas. Tokios reformos rodo suvokimą, kad siekis padidinti gimstamumą greičiausiai pareikalaus kultūrinio poslinkio link lygiateisiškumo šeimoje – tai laipsniškas, bet būtinas procesas.³³

Be to, Rytų Azijos šalys rengia strategijas, kaip spręsti senstančios populiacijos iššūkius ir užtikrinti, kad amžėjanti visuomenė išliktų gyvybinga ir tvari. Šių strategijų pagrindą sudaro pensijų ir sveikatos priežiūros sistemų reformos. Siekiant padėti pagyvenusiems žmonėms kuo ilgiau likti savarankiškiems, skatinama priežiūra bendruomenėse ir senjorams palankių miestų planavimas. Yra programų, kurių tikslas – pailginti piliečių gyvenimo trukmę ir darbingumo laikotarpį. Iš esmės **siekama skatinti vyresnių žmonių užimtumą kaip pagrindinę priemonę, padedančią spręsti su visuomenės senėjimu susijusias problemas.**³⁴

Pasak žymaus austrų demografo Wolfgango Lutzio, **žmogiškąjį kapitalą reikėtų vertinti ne kiekybiškai, o kokybiškai, t. y. pagal dirbančių gyventojų išsimokslinimo lygį. Geriau išsilavinusi visuomenė turi didesnį ekonominio augimo potencialą ir yra mažiau pažeidžiama.** Eksperto teigimu, esama vilties, kad jaunimo mažėjimą senstančiose visuomenėse galima atsverti geresniu naujų kartų išsilavinimu ir, atitinkamai, didesniu produktyvumu. Atsižvelgiant į šį kokybinį veiksni, senėjančių Europos ir Rytų Azijos visuomenių perspektyvos nėra tokios blogos, kaip signalizuoja statistika.³⁵

Daugiau ekspertų atkreipia dėmesį, kad **diskusijų akcentu tampa nebe populiacijos augimo skatinimas, o jos mažėjimo valdymas ir tvaraus gyventojų skaičiaus palaikymas. Tai reiškia giluminį paradigmą – Rytų Azija yra šio proceso pradininkė, o pasaulis iš jos mokosi.** Šis regionas netrukus išbandys žmonijos gebėjimą kūrybiškai ir humaniškai prisitaikyti prie gyventojų skaičiaus pokyčių, todėl tai yra vienas svarbiausių mūsų laikų reiškinų.³⁶ Kaip minėta, užuot siekusios atkurti gimstamumą, Rytų Azijos visuomenės turi parengti išsamias strategijas, kaip vystytis turint mažesnę ir senėjančią gyventojų populiaciją.³⁷

Dar vienas svarbus veiksny aptariamų pokyčių kontekste yra gebėjimas panaudoti darbo jėgos iš užsienio potencialą. **Šalių imigracijos strategijose turi būti orientuojamasi į ilgalaikį atvykusių asmenų apsigyvenimą, vietos kalbos mokymą, įgytų kvalifikacijų pripažinimą ir kovą su**

³³ Ten pat.

³⁴ Žr. 1 šaltinį.

³⁵ Ten pat.

³⁶ Žr. 2 šaltinį.

³⁷ Žr. 4 šaltinį.

diskriminacija. Šiuo atžvilgiu Singapūras ir neseniai vizų lengvatas įsivedusi Japonija galėtų tapti pavyzdžiu Kinijai ir Pietų Korėjai.³⁸ Makroekonominio lygiu demografinės politikos priemonės apima vyresnių žmonių įtraukimą į darbo rinką taikant pagrįstas amžiaus ribas, taip pat imigracijos didinimą. Tiesa, svarbu suprasti, kad mažėjant gimstamumui imigravusių darbininkų skaičius tampa vis labiau pastebimas ir šis pokytis kelia socialinių bei kultūrinių įtampų. Rytų Azijos visuomenėse imigracija yra ribotesnė išeitis nei tradiciškai atvykėliams palankesnė šalyse, tokiose kaip Jungtinės Amerikos Valstijos (JAV), Kanada ar Vakarų Europos valstybės.³⁹

Etniškai homogeniškos Azijos visuomenės paprastai pasižymi stipriais ryšiais artimoje aplinkoje, pvz., šeimose, tarp kaimynų, ir uždaru asmenų iš išorės (nepažįstamųjų, užsieniečių) atžvilgiu. Priešišką požiūrį į imigraciją daugiausia lemia individų nepasitikėjimas svetimais žmonėmis, nors viešosios politinės nuostatos paprastai ir būna palankesnės imigrantų atžvilgiu.⁴⁰

Nepalankumą imigrantams gali pakurstyti tai, kad jie dažnai laikomi konkurentais darbo rinkoje, ypač maži kvalifikacijos reikalaujančiose pozicijose, taip pat našta socialinės apsaugos sistemai. Nusistatymas prieš imigraciją, ypač baimės, kad atvykėliai gali „numušti“ darbo užmokestį arba pernelyg apkrauti viešųjų paslaugų sektorių, paprastai tik sustiprina neigiamus įsitikinimus ir skatina platesnę visuomenės pasipriešinimą įtraukėnei imigracinei politikai.⁴¹

Negana to, imigracija dažnai vertinama kaip grėsmė nacionalinei tapatybei ir visuomenės saugumui. Socialinio ir kultūrinio pobūdžio nuogąstavimai kyla iš įsitikinimo, kad imigrantai, ypač kilę iš etniniu ir kultūriniu požiūriu kitokių aplinkų, gali sutrikdyti socialinę sanglaudą ir kelti grėsmę vyraujančioms tradicijoms, kalboms bei religinėms normoms.⁴²

Imigrantai kartais siejami su padidėjusiu nusikalstamumu ar terorizmo grėsme. Šios neigiamos nuostatos padeda atsirasti atskirties atmosferai, kurioje ribojanti retorika aštrinama prisidengiant nacionalinio saugumo pretekstu.⁴³ Nors imigracijos skatinimas nėra pagrindinis sprendimas, jis palaipsniui pripažįstamas demografinės dëlionės dalimi, reikalaujančia apgalvotos ir atsargios integracijos politikos.⁴⁴

Reikia paminėti, kad prieš imigraciją nukreipti argumentai nėra būdingi tik Azijos šalims, pavyzdžiui, aktyviai imigracijai palankią politiką vykdžiusi ES yra priversta persvarstyti savo lig šiol vienpusiškus veiksmus, kurie vis dažniau susilaukia kritikos. Imigracijos kaip demografinės korekcijos priemonės

---

³⁸ Ten pat.

³⁹ Žr. 30 šaltinį.

⁴⁰ Kim, K., Kang, S-W. (2025). Anti-immigration attitudes in a homogeneous society: the case of Korea. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/390510163_Anti-immigration_attitudes_in_a_homogeneous_society_the_case_of_Korea

⁴¹ Ten pat.

⁴² Ten pat.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Žr. 2 šaltinį.

argumentas yra mažų mažiausiai diskutuotinas.⁴⁵ Be to, 2026 m. kovo 26 d. Europos Parlamentas nubalsavo už nelegalių imigrantų deportacijos iš Bendrijos palengvinimą. Tokia reforma, visų pirma, leistų steigti „grąžinimo centrus“ už ES sienų, į kuriuos būtų siunčiami imigrantai, neatitinkantys prieglobsčio prašytojo statuso. Taip pat numatomos griežtesnės bausmės imigrantams, atsisakiusiems palikti šalį, taikant sulaikymą ir draudimą atvykti.⁴⁶

Apibendrinant, Rytų Azijos šalys yra vykstančio pasaulinio demografinio lūžio smaigalyje. Populiacijos mažėjimas ir senėjimas verčia šalių vyriausybes ir visuomenes ieškoti išeičių – rengti išsamius veiksmų planus, kuriuose būtų atsižvelgta į įvairius demografinius pokyčius lemiančius aspektus, pavyzdžiui, lyčių lygybę, sveikatos priežiūrą, pažangių technologijų taikymą ir procesų automatizavimą, darbo sąlygas, imigraciją, socialinę apsaugą, pagyvenusių žmonių atskirtį ir verslo kultūrą. Pirmieji pastangų rezultatai yra nevienareikšmiški – nė vienai Rytų Azijos šaliai dar nepavyko ilgesniam laikui sustabdyti gimstamumo mažėjimo, o artimiausią dešimtmetį visas jas užgrius visuomenių senėjimo našta. Vis dėlto, nepaisant kylančių sunkumų, šiuo metu klojami svarbūs pronatalistinės politikos pamatai.

4. Japonija demografinės krizės akivaizdoje

Japonija, garsėjanti savo turtinga kultūra ir pasiekimais technologijų srityje, šiuo metu išgyvena demografinę krizę, kuriai būdingas nuolatinis gyventojų skaičiaus mažėjimas dėl mažo gimstamumo ir visuomenės senėjimas, nulemtas ypač pailgėjusios gyvenimo trukmės. Prognozuojama, kad daugiau nei pusė 2007 m. Japonijoje gimusių vaikų sulauks 107 metų.⁴⁷

2024 m. EBPO parengtoje Japonijos demografinėje perspektyvoje rašoma – jei suminis gimstamumo rodiklis šalyje išliks apie 1,3, o grynasis imigracijos srautas nesikeis, jos populiacija sumažės nuo 125 mln. iki maždaug 96 mln. 2060 m., o 2100 m. gali nesiekti nė 70 mln. 2060 m. 39 proc. šalies gyventojų bus 65 metų ar vyresni, o 25 proc. – perkopę 75 metų. Darant prielaidą, kad užimtumo lygis pagal amžiaus grupes nesikeis, o pagyvenusių žmonių dalis didės, iki šio amžiaus pabaigos darbo jėgos sumažės daugiau nei dvigubai. EBPO ekspertai prognozuoja, kad 2050 m. vienu senjoru Japonijoje rūpinsis tik 1,3 darbingo amžiaus žmogaus.⁴⁸

Dar 2022 m. suminis gimstamumo rodiklis Japonijoje pasiekė istoriškai žemą ribą – 1,26 vaiko moteriai, o gimimų skaičius nukrito žemiau 800 000. Demografinėms tendencijoms įtakos turi finansinė vaikų

⁴⁵ Varma, T., Roehse, S. (2024 m. spalio 24 d.). Understanding Europe's turn on migration. Prieiga per internetą:

<https://www.brookings.edu/articles/understanding-europes-turn-on-migration/>

⁴⁶ Le Monde. (2026 m. kovo 26 d.). EU parliament votes through measures allowing deportation of migrants to 'return hubs'. Prieiga per internetą: https://www.lemonde.fr/en/international/article/2026/03/26/eu-parliament-votes-through-measures-to-deport-migrants-to-return-hubs_6751830_4.html

⁴⁷ Jones, R. S. (2024). Addressing demographic headwinds In Japan: A long-term perspective. Prieiga per internetą:

https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2024/04/addressing-demographic-headwinds-in-japan-a-long-term-perspective_85b9a67f/96648955-en.pdf

⁴⁸ Ten pat.

auginimo našta, ypač sunki mažas pajamas gaunančioms šeimoms, kurių nariai neturi nuolatinio darbo.⁴⁹ Laikui bėgant santykis tarp vienam gyventojui tenkančių pajamų ir gimstamumo smarkiai pakito, nes nemažai daugiau uždirbančių tėvų nusprendavo turėti mažiau vaikų nei mažesnes pajamas gaunantys japonai. **Atvirkštinis ryšys tarp pajamų ir gimstamumo dažniausiai buvo siejamas su kiekybės ir kokybės kompromisu – tėvų noru daugiau investuoti į mažesnį atžalų skaičių. Antrasis paaiškinimas – kylanti vaikų auginimo kaina didėjant moterų išsilavinimui, užimtumui ir darbo užmokesčiui.** Sunkumai, susiję su darbo ir įsipareigojimų šeimai derinimu, vertė daugelį moterų rinktis tarp karjeros ir šeimos.⁵⁰ Visuomenės normų ir asmeninių siekių kaita ėmė atsispindėti ir santuokų statistikoje – 1970 m. tūkstančiui gyventojų teko 10 santuokų, o iki 2022 m. šis rodiklis nukrito iki 4,1.⁵¹

Statistiniai duomenys taip pat rodo aiškią tendenciją Japonijoje atidėti santuokas arba visai nesituokti. 20–24 metų amžiaus moterų, turinčių aukštesnį išsilavinimą, dalis išaugo nuo 6 proc. 1960 m. iki 60 proc. 2010 m. Nuo praėjusio amžiaus aštuntojo dešimtmečio augo ir moterų užimtumo lygis. Vyrų užimtumas priešingai – sumažėjo. Vis daugiau jaunų vyrų dirba laikinus darbus, o tai mažina pastarųjų vedybines perspektyvas. Dėl šio pokyčio tradicinis „vedybų paketas“ tapo mažiau patrauklus jaunoms moterims. Naujausi tyrimai rodo, kad Japonijoje žymiai išaugo 30 m. sulaukusių nesusituokusių asmenų dalis: 2020 m. duomenimis, nesukūrę šeimos buvo apie 29 proc. 30–34 metų vyrų ir 17 proc. moterų. Šios tendencijos rodo, kad visuomenė tolsta nuo tradicinės šeimos struktūros ir vis labiau orientuojasi į didesnę asmeninę autonomiją bei karjerą.⁵²

Santuokos pavėlinimas ar atsisakymas lėmė staigų bevaikystės augimą: japonų, iki 50 metų nesusilaukusių nė vienos atžalos, dalis padidėjo nuo 11 proc. 2005 m. iki 27 proc. 2020 m. Taip pat išaugo susituokusių porų, kurios neturi nė vieno vaiko, dalis – 1992–2021 m. laikotarpiu nuo 3,8 proc. iki 9,9 proc.⁵³ Daugėja vieno asmens namų ūkių – ši tendencija prasidėjo dar praėjusio amžiaus pabaigoje. Prognozuojama, kad apie 2040 m. beveik pusė japonų gyvens vieni, vieno asmens namų ūkiai sudarys 39 proc., o nuklearinių šeimų – vos 23 proc. Žymus lenkų sociologas **Zygmuntas Baumanas** numatė visuomenės slinktį nuo glaudžių bendruomeninių ryšių prie įvairialypių socialinių tinklų. **Manoma, kad ateityje japonai pereis prie „likvidžios modernybės“, kai tradiciniai bendruomeniniai ryšiai silps, o psichologinė izoliacija didės nepaisant fizinio žmonių artumo.** Kadangi 50 proc. gyventojų yra nesusituokę, o 40 proc. gyvena vieni, asmeninės laimės paieškos ir ryšių mezgimas, įsigalint yrančio bendruomeninio gyvenimo situacijai, tampa itin svarbūs.⁵⁴

Japonų ekonomisto Takuji Okubo teigimu, populiacijos sumažėjimas 1 proc. gali atsiliepti šalies ekonomikos augimo sulėtėjimu puse procentinio punkto kasmet (apie 21 mlrd. JAV dolerių nuostoliu). Tam tikri atlikti skaičiavimai rodo, kad, norint išlaikyti dabartinį valstybės viešųjų išlaidų lygį, reikėtų žymiai

⁴⁹ Ahmed, S. (2025). An Analysis of Declining Population of Japan: The Necessity for an Inclusive Approach to Converse the Trend. Prieiga per internetą: <https://ygu.repo.nii.ac.jp/record/2000291/files/94-205-244.pdf>

⁵⁰ Žr. 47 šaltinį.

⁵¹ Žr. 49 šaltinį.

⁵² Ten pat.

⁵³ Žr. 47 šaltinį.

⁵⁴ Žr. 49 šaltinį.

pakelti mokesčius, o vartojimo mokesčio tarifas iki šio amžiaus aštuntojo dešimtmečio pabaigos galėtų pasiekti 48 proc. Įgyvendinus pensijų reformą, kurios metu išmokos būtų sumažintos 20 proc., o pensinis amžius pailgintas penkeriais metais, galima tikėtis, kad pakaktų didžiausio mokesčio tarifo augimo iki 28 proc.⁵⁵

Tarp kai kurių politikų bei akademikų siūlomų ekonomikos palaikymo ir demografinės krizės švelninimo sprendimų – imigracijos skatinimas. Japonijai galėtų būti naudinga lankstesnė imigracijos politika – išplėsta vizų išdavimo tvarka ir kvalifikuotų specialistų pritraukimas sudarant palankias galimybes jiems įsidarbinti. **Šiuo metu Japonijoje galiojantys griežti natūralizacijos reikalavimai atgraso potencialius imigrantus, nepaisant tokių priemonių kaip imigracijos taškų sistema**⁵⁶. Kadangi natūralizacijos mastas mažėja, atsiranda manančių, kad reikėtų supaprastinti pilietybės suteikimo tvarką ir tai padėtų spręsti demografines problemas.⁵⁷

Mažėjant Japonijos gyventojų skaičiui, užsieniečių darbo jėga tampa vis labiau reikalinga, ypač žemės ūkio, senelių globos ir kitose darbininkiškos srityse. Tačiau šalyje, kuriai ilgą laiką buvo įprastas etnis homogeniškumas, vietinių gyventojų požiūris į kitataučius dažnai yra neigiamas. Tai atspindi vidinę visuomenės kovą, pasimetimą tarp būtinybės pripažinti demografines realijas ir ištikimybės seniai įsitvirtinusioms tradicijoms.⁵⁸

Pastaruoju metu svetimšalių skaičius Japonijoje pasiekė rekordą – beveik 4 mln. (apie 3,2 proc. šalies populiacijos), o valstybės politikoje bei viešojoje erdvėje imigrantų atžvilgiu įsivyravę griežtesnės nuostatos. 2025 metų spalį išrinkta ministrė pirmininkė Sanae Takaichi paskelbė, kad politika užsieniečių atžvilgiu yra tarp jos Vyriausybės prioritetų, ir įsteigė naują ministeriją, kurios pareiga – užtikrinti „sklandų ir darnų visuomenės sambūvį su užsieniečiais“. Tarp konkrečių Vyriausybės siūlymų – įpareigoti atvykėlius iš anksto susimokėti sveikatos draudimo įmokas, įvesti griežtesnes priemones asmenims, kurių vizų galiojimas pasibaigęs, nuodugniau tikrinti sklypų įsigijimo sandorius (reaguojant į teiginius, esą dėl būsto brangimo kalti nekilnojamąjį turtą perkantys užsieniečiai), pakelti kartelę norintiems gauti Japonijos pilietybę, taip pat žymiai pabranginti vizų ir leidimų gyventi išdavimą.⁵⁹

Japonijos patirtys sprendžiant mažėjančios ir senstančios visuomenės problemas galėtų būti pravarčios ir kitoms šalims. Štai keletas akcentų:

- Japonijos pastangos įveikti gimstamumo mažėjimą, kaip ir daugelyje kitų su šia problema susiduriančių pasaulio valstybių, pirmiausia buvo susijusios su **finansiniu skatinimu**. Pripažinus, kad gimstamumą stabdo sudėtingas karjeros ir motinystės derinimas, taip pat didėjančios vaikų auginimo išlaidos, įvesta keletas naujų socialinės politikos priemonių, pavyzdžiui, sugriežtinta

⁵⁵ Ten pat.

⁵⁶ Kyoto University International Support Center. (n. d.). Points-Based Immigration System for Highly-Skilled Foreign Professionals. Prieiga per internetą: https://kuiso.oc.kyoto-u.ac.jp/en/visa/for_highly_skilled/

⁵⁷ Žr. 49 šaltinį.

⁵⁸ Chai, P., Jou, W. (2026 m. sausio 10 d.). The Paradox of Japan's Anti-Immigrant Sentiments and Demand for Foreign Labor. Prieiga per internetą: <https://thediplomat.com/2026/01/the-paradox-of-japans-anti-immigrant-sentiments-and-demand-for-foreign-labor/>

⁵⁹ Ten pat.

moterų, išeinančių motinystės atostogų, teisių apsauga, įvestos tėvystės atostogos. Be to, padidintos išlaidos vaikams skirtai infrastruktūrai (vaikų lopšeliams, darželiams), tikintis, kad tai paskatins poras susilaukti atžalų. Kadangi šios priemonės pasirodė nepakankamos, 2019 m. įgyvendinta dar viena socialinės politikos iniciatyva – nemokamas ikimokyklinis ugdymas mažas pajamas gaunančių šeimų 3-5 metų vaikams. Be to, valstybė subsidijavo vaikų iki 2 metų amžiaus priežiūrą dienos centruose. Prie šių iniciatyvų reikėtų priskirti ir jaunimo finansinės padėties gerinimo priemones. 2023 m. kovą paskelbtas pagrindinis vaikų auginimo politikos principas – „padidinti jaunosios kartos pajamas“⁶⁰. Vis dėlto, duomenų analizė leidžia teigti, kad **išvardytos priemonės pasirodė nepakankamos ir dideli finansinio skatinimo lūkesčiai neišsipildė.**⁶¹

- **Moterų darbo sąlygų gerinimas** glaudžiai siejasi su finansinio skatinimo priemonėmis, tačiau yra žymiai platesnio pobūdžio ir siejasi su tradicine Japonijos darbo kultūra. Šalies darbo rinkos dualizmas yra pagrindinis veiksnys, paaiškinantis nepalankią moterų padėtį joje. Per pastaruosius 30 metų moterų, dirbančių ne pagal neterminuotas darbo sutartis, dalis pašoko iki 55 proc. Palyginimui, tik 22 proc. vyrų dirba ne pagal neterminuotas sutartis. **Todėl moterų sudaro per du trečdalius darbo jėgos, dirbančios ne pagal neterminuotas darbo sutartis. Atsižvelgiant į tai, kad tokiomis sąlygomis dirbančių asmenų atlyginimai yra maži, aiškėja, kodėl vyrų ir moterų darbo užmokestis Japonijoje taip skiriasi.** Japonių dalyvavimas darbo rinkoje didžiąja dalimi priklauso nuo jų šeiminės padėties. 2022 m. duomenimis, dirbo 89 proc. trisdešimtmečių netekėjusių moterų ir tik 37 proc. ištekejusių. Be to, tik pusė šeimų sukūrusių, bet dirbančių japonų turėjo neterminuotą sutartį. Tokie skaičiai nestebina žinant, kad dauguma šalies moterų susituokusios arba pagimdžiusios vaiką pasitraukia iš darbo rinkos. 2018 m. darbo reforma įtvirtino „vienodo užmokesčio už vienodą darbą“ principą, kuriuo siekta išspręsti „nelogiškus nuolatinių ir nenuolatinių tos pačios įmonės darbuotojų darbo sąlygų skirtumus“. Vis dėlto, dėl ribotos informacijos darbuotojams sudėtinga ginčyti neteisingą darbdavių elgesį teismuose, o profesinės sąjungos pirmiausia atstovauja nuolatiniams, pagal neterminuotas sutartis dirbantiems darbuotojams. Pripažįstama, kad einama teisinga linkme, tačiau įgyvendintos reformos nepakankamos, o ties šia problema reikia ir toliau nuosekliai dirbti.⁶²
- **Pagyvenusių asmenų užimtumas ir socialinės rūpybos plėtra.** Dėl vis augusių valstybinių pensijų ir kritusio savarankiškai dirbančių asmenų skaičiaus į septintą dešimtį įžengusių vyrų ir moterų užimtumas iki 2000 m. mažėjo. Tačiau vėliau šią tendenciją pavyko pakeisti – atskirose vyresnių japonų amžiaus grupėse užimtumas pakilo 10–21 procentiniu punktu. Šį pokytį lėmė keletas svarbių faktorių: **(1) geresnė pagyvenusių asmenų sveikata, (2) aukštesnis vyresnių gyventojų išsilavinimo lygis, (3) mažiau fizinės jėgos reikalaujančių darbų gausa, (4) pensinio amžiaus padidinimas.** 2021 m. 65 metų ir vyresnių japonų užimtumas jau siekė 25 proc. (EBPO šalių vidurkis buvo 15 proc.).⁶³

⁶⁰ Žr. 47 šaltinį.

⁶¹ Tkaczynski, J. V., Guzik, J. M., Pletnia, M. (2023). Demographic Crisis in Japan against the Background of Attempts to Build Family-friendly Social Policy Tools. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/380114582_Demographic_Crisis_in_Japan_against_the_Background_of_Attempts_to_Build_Family-friendly_Social_Policy_Tools0

⁶² Žr. 47 šaltinį.

⁶³ Ten pat.

- **Mokymosi visą gyvenimą skatinimas.** Švietimo sistema turi būti tokia, kad leistų kuo geriau išnaudoti žmonių įgūdžius ir potencialą jiems senstant. Tradicinis trijų etapų gyvenimo modelis – mokykla, karjera ir pensija – nebeatitinka naujų kartų atstovų, kurių daugelis gyvens iki 100 metų, poreikių. Įgūdžiai, įgyti jaunystėje, yra nepakankami karjerai, kuri greičiausiai tęsis iki 70-ies ar net 80-ies metų. Žvelgiant iš tarptautinės perspektyvos, **dalyvavimas mokymuose Japonijoje nėra labai paplitęs. Daugiausia organizuojamas su konkrečiomis įmonėmis susijęs kvalifikacijos kėlimas. Pagrindinis būdas įgyti naujų įgūdžių yra mokymasis darbovietėje, kurį palaiko ir japonų darbo tradicijos, pavyzdžiui, visą gyvenimą trunkanti karjera toje pačioje įstaigoje.** Blėstant visą gyvenimą trunkančių darbo santykių tradicijai, įmonės vis mažiau nori organizuoti mokymus darbo vietoje. Stojančiųjų į profesines mokyklas gerokai sumažėjo, nes daugiau jaunuolių renkasi studijas universitetuose. Savo ruožtu aukštojo mokslo įstaigos labiau orientuojasi į bendrojo pobūdžio išsilavinimo teikimą, o konkrečios specializacijos įgūdžių ugdymą palieka įmonėms. Siekdama spręsti švietimo pasiūlos ir darbo rinkos poreikių neatitikimo problemą, Vyriausybė pabrėžė, kad svarbu stiprinti universitetų ryšius su verslo sektoriumi ir didinti jų vaidmenį ugdant profesines kompetencijas. 2017 m. vos 8 proc. universitetų ir viešųjų įstaigų siūlė oficialias suaugusiųjų švietimo programas, o 2018–2022 m. neakivaizdininkų dalis aukštosiose mokyklose tesudarė 7 proc. **Nacionaliniame švietimo skatinimo plane buvo numatyta plėsti mokymosi visą gyvenimą galimybes, skatinant universitetus imtis aktyvesnio vaidmens suaugusiųjų ugdymo srityje.**⁶⁴

Apibendrinant, Japonijoje ilgą laiką vyravo plačiai paplitęs iliuzinis įsitikinimas, kad tam tikrų šeimai skirtų politinių priemonių įvedimas automatiškai duos laukiamų rezultatų arba, kad mažo gimstamumo pasekmes galima atsverti saikinga imigracija. Tiesa, pastarojo „gelbėjimosi rato“ Japonijos visuomenė nelinkusi priimti. Šiuo metu, bent jau kalbant apie individų kuriamą pridėtinę vertę ir pagyvenusių žmonių įtrauktį, daugiau dėmesio skiriama jų užimtumo problematikai ir perėjimui prie „sidabrinės ekonomikos“. Japonijos situacija signalizuoja – nepalankios demografinės tendencijos turi paskatinti šalį nedelsiant taikyti ilgalaikius gerai apgalvotus kompleksinius sprendimus, o ne laukti, kol padėtis savaime pagerės ar inicijuoti skubotus paskirus veiksmus.

5. Kinijos demografinė krizė – „vieno vaiko“ politikos pasekmė

2025 m. Kinijos gyventojų surašymo duomenimis, šalyje gyvena per 1,4 mlrd. žmonių. Sunku patikėti, kad tokio dydžio populiacijai grėstų demografinė krizė, bet būtent taip ir yra. Kinijos atvejis kitoks nei Japonijos ir kitų išsivysčiusių pasaulio šalių, kuriose demografinė erozija daugiausia siejama su ekonomine visuomenės gerove. Šios valstybės demografinės problemos nulemtos Kinijos komunistų partijos (KKP) vykdytos neatsakingos ir netoliaregiškos populiacijos reguliavimo politikos.

---

⁶⁴ Ten pat.

Vadinamoji „vieno vaiko“ politika buvo bene didžiausias socialinis eksperimentas žmonijos

istorijoje. Siekdama bet kokia kaina sustabdyti gyventojų skaičiaus augimą, Kinija kiek ilgiau nei 35 metus leido šeimoms turėti tik vieną vaiką. 1978 m. komunistų lyderiai šį apribojimą apibrėžė teiginiu „geriau vienas, daugiausia du, paliekant trejų metų tarpą.“ 1980 m. tai tapo valstybės politika. Esama duomenų, kad 1982 m. 96 proc. šeimų Kinijos miestuose augino tik vieną vaiką.⁶⁵

Nuo 1953 m. Kinijoje imta teikti valstybines šeimos planavimo paslaugas bei rūpintis motinų ir vaikų sveikatos gerinimu. Mažėjant mirtingumui gyventojų skaičiaus augimo tempas pasiekė 2,8 proc., o iki 1970 m. šalies populiacija pasipildė maždaug 250 milijonų. Po maištų, karų, epidemijų ir Kinijos imperijos griuvimo šimtmečio, per kurį metinis gyventojų prieaugis greičiausiai neperžengdavo 0,3 proc., toks šuolis iš pradžių buvo vertinamas kaip dar viena Kinijos stiprybė. Tuometis lyderis Mao Zedongas citavo tradicinį posakį: „Iš visų pasaulio dalykų žmonės yra brangiausi“.⁶⁶

Vis dėlto spartus augimas ėmė trukdyti valdžiai užtikrinti esminius liaudies poreikius. 1970-iais metais ketvirtajame penkmečio plane pirmąkart numatyti populiacijos augimo tempų tikslai. Kontraceptikai ir abortai tapo prieinami ir kaimiškųjų vietovių gyventojams, taip pat aktyviai agituota už vėlesnes santuokas, ilgesnius intervalus tarp gimdymų, mažesnes šeimas.⁶⁷

„Vieno vaiko“ politikos detalės ir įgyvendinimo būdai skirtingais laikotarpiais varijavo, tačiau jos esmė buvo aiški. Siekta suvaldyti populiacijos augimą, kad iki 2000 m. jos dydis būtų 1,1–1,2 mlrd. gyventojų. Teigta, kad antrojo ar trečiojo vaiko atsisakyti būtina ateities kartų labui. Žmonės buvo skatinami turėti tik vieną vaiką finansinėmis ir kitomis priemonėmis, pavyzdžiui, lengvatinėmis sąlygomis gauti būstą, mokytis, gydytis. Siekiant atgrasyti nuo noro turėti didelę šeimą, už kiekvieną paskesnę vaiką taikyti mokesčiai ir sankcijos, pvz., socialinis spaudimas ar valstybės tarnautojų karjeros apribojimai. Konkrečios priemonės skyrėsi priklausomai nuo provincijos, o etninėms mažumoms ši politika netaikyta.⁶⁸

Nuo pat pradžių „vieno vaiko“ politika buvo vertinama priešaringai, demografiškai numatė katastrofiškas jos pasekmes. **KKP vadovybė nepaisė akademikų įspėjimų apie naujojo reguliavimo ilgalaikius padarinius, nes jai pirmiausia rūpėjo greitai sustabdyti gyventojų prieaugį. Partijos funkcionierių supratimą apie situaciją veikė ir tai, kad įvairių lygių vietos valdžios atstovai, siekdami solidesnių biudžeto subsidijų, kurių dydis priklausydavo nuo gyventojų skaičiaus, pateikdavo išpūstą gimimų statistiką.** Be to, vietos valdininkams magėjo vienais metais paskelbti didesnę gimimų skaičių, o kitais – mažesnę, ir taip parodyti savo „sėkmę“ stabdant gyventojų skaičiaus augimą.⁶⁹

⁶⁵ Abril, G., Bonet, I. (2026 m. sausio 11 d.). The long shadow of the one-child policy: China pays for its biggest social experiment with a demographic crisis. Prieiga per internetą: <https://english.elpais.com/international/2026-01-11/the-long-shadow-of-the-one-child-policy-china-pays-for-its-biggest-social-experiment-with-a-demographic-crisis.html>

⁶⁶ Kane, P., Choi, C. Y. (1999). China's one child family policy. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/12786652_China's_one_child_policy

⁶⁷ Ten pat.

⁶⁸ Ten pat.

⁶⁹ Bogusz, M. (2024 m. vasario 7 d.). A disaster of their own making. The demographic crisis in China. Prieiga per internetą: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2024-02-07/a-disaster-their-own-making-demographic-crisis-china>

„Vieno vaiko“ politika paliko ilgą šešėlį. Jos įgyvendinimo laikotarpiu nuskambėdavo sukrečiančių istorijų apie nėštumų nutraukimą, pamestinukus arba be gimimo liudijimo užaugusius vaikus. Inicatyva buvo ypač nepalanki mergaitėms, jų daugelis šeimų nenorėdavo. Tuo pačiu metu susiformavo naujo tipo visuomenės sluoksnis iš vienturčių, pramintų „mažaisiais imperatoriais“ – išlepintų vaikų, kuriems bręstant Kinijos BVP augo vidutiniškai 10 proc. per metus, o šalis pakilo į supervalstybių panteoną.⁷⁰

Po dešimtmečius vykdytos politikos KKP rūpestis dėl šalies populiacijos dydžio liko, tik problema tapo nebe gyventojų perteklius, o vis sparčiau mažėjantis gimstamumas. Šalies demografinė piramidė, kadaise rodžiusi spartų augimą, apačioje siaurėja, o viršuje tampa vis sunkesnė. Tai reiškia, kad senjorų dalis visuomenėje vis auga, o vaikų gimsta nepakankamai. 2026 m. pradžioje Kinijos statistikos tarnyba pranešė, kad šalyje fiksuotas mažiausias gimstamumas nuo 1949-ųjų – 2025 m. gimė mažiau nei aštuoni milijonai kūdikių.⁷¹

Šiuo metu suminis gimstamumo rodiklis Kinijoje svyruoja apie vieną vaiką vienai moteriai, o tai gerokai mažiau nei 2,1 - lygis, reikalingas populiacijai atsinaujinti. Didžiuosiuose miestuose, tokiuose kaip Pekinas ir Šanchajus, šis rodiklis dar mažesnis. Tai reikšmingas pokytis. Kinija, kurioje tūkstančiui gyventojų tenka maždaug 5,6 gimimo, dabar patenka tarp šalių, kuriose gimstamumas mažiausias ir labiau primena senstančias Europos ekonomikas, o ne kylančią Azijos galią, kaip norėtų. Tarptautinės patirtys rodo, kad kai gimstamumas nukrenta iki tokio žemo lygio, jį atstatyti tampa ypač sudėtinga. Korekcinės iniciatyvos gali sulėtinti populiacijos nykimą, tačiau retai kada padeda atkurti pusiausvyrą.⁷²

KKP, reaguodama į itin sparčiai blogėjančią situaciją, 2016 m. perėjo prie „dviejų vaikų“, o 2021 m. – prie „trijų vaikų“ politikos. Nepaisant to, gimstamumas šalyje toliau krenta. Jungtinių Tautų duomenimis, tai antras mažiausias gimstamumo rodiklis pasaulyje po Pietų Korėjos (0,75 vaiko moteriai). Dėl demografinių pokyčių Kinija greitai praranda darbo jėgą – palyginus su 2015 m., kai šalyje fiksuotas didžiausias darbuotojų skaičius, šio išteklių nuostolis iki 2050 m. turėtų siekti 28 proc. Kinijos senjorų išlaikymo koeficientas (65 metų ir vyresnių asmenų skaičius ir darbingo amžiaus gyventojų skaičiaus santykis) išaugs daugiau nei dvigubai – nuo 0,21 proc. 2024 m. iki 0,52 proc. 2050 m., o tai reiškia, kad pagyvenusių žmonių bus daugiau nei pusė darbingo amžiaus gyventojų.⁷³ **Geopolitinė konkurentė Indija pralenkė Kiniją ir tapo skaitlingiausia populiacija pasaulyje su 1,47 mlrd. gyventojų 2023 m.**⁷⁴

Taigi demografija tapo „nacionalinio saugumo“ prioritetu. 2023 m. kalboje Kinijos prezidentas Xi Jinpingas pažymėjo, kad didžiųjų valstybių pakilimą ir nuosmukį dažnai lemia demografinė padėtis, todėl

⁷⁰ Žr. 65 šaltinį.

⁷¹ Sasmita, P. R. (2026 m. vasario 12 d.). China's demographic crisis has moved from theory to fact. Prieiga per internetą: <https://asiatimes.com/2026/02/chinas-demographic-crisis-has-moved-from-theory-to-fact/>

⁷² Ten pat.

⁷³ Pollard, M. S., Bouey, J., Wang, A. X., Pandey, R. (2025). Fertility Decline in China and Its National Military, Structural, and Regime Security. Prieiga per internetą: https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RRA3300/RRA3372-1/RAND_RRA3372-1.pdf

⁷⁴ Žr. 65 šaltinį.

demografinis saugumas turi būti įtrauktas į platesnį nacionalinio saugumo kontekstą. Jis akcentavo „perėjimą nuo pirminio kiekybinio reguliavimo prie kokybės gerinimo, bendro gyventojų skaičiaus stabilizavimo, demografinės struktūros optimizavimo ir gyventojų mobilumo didinimo“. **Analitikai tai interpretavo kaip požiūrio lūžį - perėjimą nuo populiacijos kontrolės prie skatinimo.**⁷⁵

Kaip ir kitose šalyse, Kinijoje pirmiausia griebtasi pronatalizmo ir finansinio skatinimo. Šiuo metu valstybė pagal vaiko auginimo iki 18 m. išlaidų dydį (jos 6,3 karto lenkia šalies BVP, tenkantį vienam gyventojui per metus) yra antra pasaulyje po Pietų Korėjos (7,79 BVP vienam gyventojui). Japonijoje šios išlaidos sudaro 4,26 BVP vienam gyventojui, o JAV – 4,11 BVP vienam gyventojui. Kinijos valdžia stengiasi palengvinti finansinę vaikų auginimo naštą. Tarp naujausių politinių iniciatyvų, skirtų gimstamumui didinti – teisės aktas, apimantis 13 tikslinių paramos priemonių finansų, vaikų priežiūros, būsto, užimtumo ir švietimo srityse.⁷⁶ Nors šiuo metu visoje šalyje už vaiką iki trejų metų mokama 3 600 juanių (450 eurų) per metus, ekspertai pabrėžia, kad finansinis skatinimas nepakankamas.⁷⁷

Daugelis piliečių Vyriausybės pastangas vertina skeptiškai. Skirtumas tarp žmonių norų (dažnai – likti vieniems arba turėti nedideles šeimas) ir valstybės intervencijų tikslų greičiausiai tik padidins visuomenės nepasitenkinimą. Kai kurių miestų savivaldybės pradėjo siūlyti pinigines išmokas moterims, ištekėjusioms iki 35-erių. Šios pastangos sulaukė ironiškų atsiliepimų internete, nes žmonės abejoja, ar kuklios išmokos gali įtikinti ką nors susituokti – ypač atsižvelgiant į vestuvių kainą, skyrybų mastą ir vis dar gyvuojančią tradiciją mokėti išpirką nuotakos tėvams.⁷⁸

Partijos viduje diskusijos apie gimstamumo skatinimo politiką daugiausia sukasi aplink papildomas prievoles verslui, norint, kad šis prisiimtų didesnę motinų rėmimo naštą. Remiantis skaičiavimais, vienos moters, turinčios 1–3 vaikus, motinystės atostogos įmonėms atsieina 32 000–95 900 juanių (4 000–11 876 eurų). Palyginti su šiais kaštais, Vyriausybės subsidijos tebėra menkos.⁷⁹

Reikia paminėti, kad viena pagrindinių priežasčių, kodėl mažėja Kinijos gyventojų skaičius – vis blėstantis kinų nusiteikimas tuoktis. 2024 m. registruota mažiausiai santuokų per visą šalies istoriją – 6,1 mln. (20,5 proc. mažiau nei 2023 m.). Oficialiuose pranešimuose ir žiniasklaidoje dažnai pabrėžiamas moterų vaidmuo užtikrinant „šeimos harmoniją“, „socialinį stabilumą“ ir „tautos atsinaujinimą“, siejant individualius reprodukcinis sprendimus su kolektyviniais nacionaliniais interesais. Instrumentalizmas akivaizdžiai atsiskleidžia kampanijose, skatinančiose „naują santuokos ir vaikų kultūrą“, kuri propaguoja ankstyvesnę santuoką ir gimdymą, taip pat kai kuriuose politiniuose siūlymuose, pvz., dėl prieštaringai vertinimo „vaikų neturėjimo mokesčio“, kurį turėtų mokėti bevaikiai suaugusieji.⁸⁰

⁷⁵ Ten pat.

⁷⁶ Žr. 73 šaltinį.

⁷⁷ Impiombato, D., Grünberg, N. (2025 m. spalio). When giving birth is a national duty: Beijing's struggle to reverse demographic decline. Prieiga per internetą: <https://meric.org/sites/default/files/2025-10/251007%20Policy%20Brief%20Family%20Planning.pdf>

⁷⁸ Ten pat.

⁷⁹ Ten pat.

⁸⁰ Ten pat.

Savo ruožtu vietos valdžios institucijos imasi tokių iniciatyvų, kaip masinių vedybų ceremonijų rengimas. Šiuo metu poros gali susituokti bet kurioje šalies vietoje, nebūtina registruoti santuoką savo gyvenamojoje vietoje. Pareigūnai netgi registruoja santuokas kurortuose, naktiniuose klubuose ar muzikos festivaliuose.⁸¹

Tokioje izoliuotoje informacinėje erdvėje, kokia būdinga Kinijai, vis dar sunku įvertinti su tam tikrais klausimais siejamą visuotinį nepasitenkinimą. Vis dėlto **socialiniuose tinkluose aktyviai diskutuojama temomis, susijusiomis su gyventojais ir gimstamumu, o beveik po kiekvieno naujo politinio sprendimo pasipila skundai, kurie leidžia geriau suprasti visuomenės nuotaikas.**⁸²

Iniciatyvų rezultatai dar nėra aiškūs, nes jiems atsiskleisti reikia nemažai laiko. Viena iš problemų siekiant padidinti gimstamumą yra tai, jog reikia įtikinti žmones keisti gyvenimo būdą ir tikslus taip, kad jie nesiektų išskirtinai tik asmeninės naudos ir suprastų, kad jų sprendimas susilaukti vaikų atneštų visuomenei naudą tik po vienos ar daugiau kartų.⁸³

Panašu, kad KKP nėra pasirengusi susidoroti su artėjančia demografinė krize, o pavojus, kad Kinija pasens dar prieš tapdama turtinga, yra labai realus. Gali būti, kad sureaguota per vėlai, ir dabar valdžios institucijoms belieka stengtis sušvelninti šalies demografinio nuosmukio smūgį. Žinant aplinkybes, Pekino sprendimą paversti populiacijos augimą saugumo klausimu, tiesiogiai veikiančiu piliečių gerovę ir pasirinkimo laisvę, buvo galima nuspėti. Vis dėlto su šiuo sprendimu susijusių nuostatų įgyvendinimas itin sudėtingas. Neatmestina, kad vienos partijos valdoma valstybė dar didins spaudimą gyventojams. Jei nepakankamas populiacijos augimas virs rimta saugumo problema, gali būti imamasi autoritarinių priemonių gimstamumui didinti, pvz., asmens teisių bei lyčių lygybės ribojimo.⁸⁴

6. Apibendrinimas ir akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

Demografiniai pokyčiai Rytų Azijoje vyksta neįtikėtinais tempais. Šio proceso metu atsiskleidžia sudėtinga, strateginės įžvalgos reikalaujanti kultūrinio paveldo ir nūdienos aktualijų sąveika. Tvirtas šeimos pamatas, pagarba vyresniesiems ir dėmesys švietimui – Azijos visuomenių skiriamieji bruožai, prisidėję prie įspūdingos socialinės ir ekonominės plėtros praėjusiame amžiuje. Tačiau XXI a. šie kultūriniai pagrindai yra išbandomi naujos demografinės realybės. Ankstesnių kartų nepatirtos itin žemo gimstamumo ir spartaus visuomenės senėjimo problemos verčia peržiūrėti nusistovėjusius įsitikinimus apie šeiminių gyvenimą, lyčių vaidmenis ir kartų tarpusavio atsakomybę.

Rytų Azijos šalys yra vykstančio pasaulinio demografinio lūžio smaigalyje. Populiacijos mažėjimas ir senėjimas verčia šalių vyriausybes ir visuomenes ieškoti išeičių – rengti išsamius veiksmų planus, kuriuose

---

⁸¹ Žr. 65 šaltinį.

⁸² Žr. 77 šaltinį.

⁸³ Žr. 73 šaltinį.

⁸⁴ Žr. 77 šaltinį.

būtų atsižvelgta į įvairius demografinius pokyčius lemiančius aspektus, pavyzdžiui, lyčių lygybę, sveikatos priežiūrą, pažangių technologijų taikymą ir procesų automatizavimą, darbo sąlygas, migraciją, socialinę apsaugą, pagyvenusių žmonių atskirtį ir verslo kultūrą. Pirmieji pastangų rezultatai yra nevienareikšmiški – nė vienai Rytų Azijos šaliai dar nepavyko ilgesniam laikui sustabdyti gimstamumo mažėjimo, o artimiausią dešimtmetį visas jas užgrius visuomenių senėjimo našta. Vis dėlto, nepaisant kylančių sunkumų, šiuo metu klojami svarbūs pronatalistinės politikos pamatai.

Apibendrinant, Japonijoje ilgą laiką vyravo plačiai paplitęs iliuzinis įsitikinimas, kad tam tikrų šeimai skirtų politinių priemonių įvedimas automatiškai duos laukiamų rezultatų arba, kad mažo gimstamumo pasekmes galima atsverti saikinga migracija. Tiesa, pastarojo „gelbėjimosi rato“ Japonijos visuomenė nelinkusi priimti. Šiuo metu, bent jau kalbant apie individų kuriamą pridėtinę vertę ir pagyvenusių žmonių įtrauktį, daugiau dėmesio skiriama jų užimtumo problematikai ir perėjimui prie „sidabrinės ekonomikos“. Japonijos situacija signalizuoja – nepalankios demografinės tendencijos turi paskatinti šalis nedelsiant taikyti ilgalaikius gerai apgalvotus kompleksinius sprendimus, o ne laukti, kol padėtis savaime pagerės ar inicijuoti skubotus paskirus veiksmus.

Panašu, kad KKP nėra pasirengusi susidoroti su artėjančia demografinė krize, o pavojus, kad Kinija pasens dar prieš tapdama turtinga, yra labai realus. Gali būti, kad sureaguota per vėlai, ir dabar valdžios institucijoms belieka stengtis sušvelninti šalies demografinio nuosmukio smūgį. Žinant aplinkybes, Pekino sprendimą paversti populiacijos augimą saugumo klausimu, tiesiogiai veikiančiu piliečių gerovę ir pasirinkimo laisvę, buvo galima nuspėti. Vis dėlto su šiuo sprendimu susijusių nuostatų įgyvendinimas itin sudėtingas. Neatmestina, kad vienos partijos valdoma valstybė dar didins spaudimą gyventojams. Jei nepakankamas populiacijos augimas virs rimta saugumo problema, gali būti imamasi autoritarinių priemonių gimstamumui didinti, pvz., asmens teisių bei lyčių lygybės ribojimo.

Akcentai, į ką atkreipti dėmesį ateityje

- Rytų ir Pietryčių Azijos šalių patirtys bandant spręsti demografines problemas aktualios ir Lietuvai. Nagrinėtini sprendimai, susiję su jaunimo rengimu atsižvelgiant į esamus ir prognozuojamus darbo rinkos poreikius, darbo sąlygų gerinimu bei lankstumo didinimu, trūkstantį kvalifikuotų specialistų pritraukimu iš užsienio, lyčių lygių galimybių įvairiose gyvenimo srityse palaikymu, vaikų priežiūros, švietimo ir laisvalaikio infrastruktūros gerinimu, aktyvesniu senjorų įtraukimu į darbo rinką ir pan.
- Svarbu nacionalinėse strategijose numatyti su demografija susijusius racionalius ilgalaikius tikslus (tiek gimstamumo skatinimo, tiek prisitaikymo prie jau vykstančių pokyčių aspektais), taip pat kompleksines, gerai apgalvotas socialines, komunikacines, infrastruktūrines priemones jiems siekti.